

תצא *

און אזוי איז אויך מפורש אין דער סתם משנה אין אנהייב פאה „אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחבירו כו'".

לאידך געפינען מיר אָבער, אַז דער רמב"ם פסק'נט „הטובה הצפונה לצדיקים היא חיי העוה"ב והיא החיים שאין מות עמהו והטובה שאין עמה רעה. הוא שכתוב בתורה למען ייטב לך והארכת ימים. מפי השמועה למדו למען ייטב לך לעולם שכולו טוב והארכת ימים לעולם שכולו ארוך"; און ווי ער זאגט אויך אין דעם פרק לאחר זה „שמתן שכון של מצות והטובה שנוכה לה אם שמרנו דרך ה' הכתוב בתורה היא חיי העולם הבא שנאמר למען ייטב לך והארכת ימים" — וואָס דאָס איז דעת ר"י. דאָרף מען פאַרשטיין: פאַרוואָס פסק'נט דער רמב"ם ווי ר' יעקב און ניט ווי די אויבענגעבראַכטע סתם משנה אין חולין און פאה'?

א. אין סיום מס' חולין¹ זאָגט די גמרא „תניא דבי ר' יעקב אומר אין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שמתן שכרה בצדה שאין תחיית המתים תלוי' בה, בכבוד אב ואם כתיב² למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך, בשילוח הקן כתיב³ למען ייטב לך והארכת ימים, הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות ועלה ושלח את האם ולקח את הבנים ובחזרתו נפל ומת היכן אריכות ימיו של זה והיכן טובתו של זה, אלא למען יאריכון ימך בעולם שכולו ארוך ולמען ייטב לך לעולם שכולו טוב, ודלמא' לא הוי הכי ר' יעקב מעשה חזא כו', אלא שכר מצות בהאי עלמא ליכא".

לערנענדיק בפשטות קומט אויס, אַז ר' יעקב איז מחולק מיט דער סתם משנה דאָרט, וואָס זאָגט „מה אם מצוה קלה שהיא כאיסר אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים קל וחומר על מצות חמורות שבתורה" — וואָס בפשטות מיינט די משנה „ייטב לך והארכת ימים" אריכות ימים בעוה"ז.⁴

מבעיה'ת כאן. וראה ספרי האזינו לב, מז. ולהעיר מת"י עה"פ שמחלק, דיוטב לך בעלמא הדין ותוריד יומין בעלמא דאתי, משאיכ בכיבוד אריא ב'פ' ואתחנן.

(6) רפ"ח מהל' תשובה.

(7) רפ"ט שם.

(8) כמ"ש בכס"מ רפ"ח שם.

(9) במשנה קדושין (לט, ב) „כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו ימיו ונוחל את הארץ, ובפרשי' שם ד"ה מטיבין „משמע בהאי עלמא (וכ"מ מגמרא שם), וכ"ה בפירוש המשניות להרמב"ם „מטיבין ומאריכין את ימיו בעולם הזה" (וכ"ה בשמו במלאכת שלמה, ופנ"י קדושין שם). אבל בפיהמ"ש הוצאת קאפאח, בעולם הבא" (וכ"פ במארי וברע"ב), וכן הביא בדרך חיים למהר"ל פ"ז ד"ה ומה

(*) וסיום מס' חולין.

(1) וקדושין לט, ב.

(2) ואתחנן ה, טו.

(3) פרשתנו כב, ז.

(4) ראה פרשי' ובחדאג' שם שמפרשי' גראה דכל הך סוגיא מודלמא לא הווה הכי כו' לא שייכא אלא בפרק קמא קדושין.

(5) וכ"ה ע"פ פרשי' עה"ת בפרשתנו שם — ראה לקוש' ח"ט ע' 133 הערה 2. דעת וקנים

(*) ומ"ש רש"י בס"פ ואתחנן „ולמחר לעוה"ב ליטול שכרם" (וראה לבוש האורה וצדה לדרך ר"פ עקב). ראה בארוכה לקוש' ח"ט ע' 44 ואילך, שמדייק רש"י „ליטול שכרם" (נכעז' ג, א) ולא לקבל שכרם" (כהל' בעירובין כב, א). ואכ"מ.

די הבטחה פון „למען ייטב לך והארכת ימים“?

דער מהרש"א¹¹ זאגט „ולא תקשי לך מכל היעודים שבתורה דא"א לפרש רק בעוה"ז שאם תשמעו יבואו עליכם כל הברכות והטובות וישבו על אדמתם ובהיפך אם לא תשמעו יבואו כל הקללות ואבדתם מן הארץ, ד"ל לר"י דמודה דזכות הרבים ומעשיהם הטובים מביאים להם כל הברכות והטובות שנזכרו בתורה גם בעוה"ז כו' אבל ר"י לא אמר כן אלא ביחיד כו'“.

אין רמב"ם אבער געפינט מען ניט, אן ער זאל מחלק זיין צווישן רבים און יחיד.

אויך דארף מען פארשטיין: פארוואס ברענגט דער רמב"ם¹² (בלויז) דעם פסוק „למען ייטב לך והארכת ימים“ וואס שטייט ביי שילוח הקן, און בריינגט ניט (אויך) דעם פסוק „למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך“ וואס שטייט פריער אין דער תורה, ביי כיבוד אב ואם — ניט ווי די ברייתא (ר' יעקב), וואס בריינגט ביידע פסוקים¹³?

ג. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם די קושיא¹⁴: פארוואס דארף ר"י בריינגען א ראי', אן „שכר מצות בהאי עלמא ליכא“ סיי ביי מצות כיבוד אב ואם סיי ביי שילוח הקן, און ס'איז ניט גענוג צו זאגן דאס ביי איינער פון זיי? און

ב. נאכמער: דער רמב"ם איז ממשיך¹⁵ „מאחר שנדע שמתן שכרן של מצות כו' היא חיי העוה"ב כו' מהו זה שכתוב בכל התורה כולה אם תשמעו יגיע לכם כך ואם לא תשמעו יקרה אתכם כך וכל אותן הדברים בעוה"ז, כגון שובע ורעב ומלחמה ושלום ומלכות ושפלות ושיבת הארץ וגלות והצלחת מעשה והפסדו ושאר כל דברי הברית. כל אותן הדברים אמת היו ויהיו ובזמן שאנו עושים כל מצות התורה יגיעו אלינו טובות העולם הזה כולן, ובזמן שאנו עוברין עליהן תקראנה אותנו הרעות הכתובות, ואף על פי כן אין אותן הטובות הם סוף מתן שכרן של מצות ולא אותן הרעות הם סוף הנקמה שנוקמין מעובר על כל המצות, אלא כך הוא הכרע כל הדברים. הקב"ה נתן לנו תורה זו עץ חיים היא וכל העושה כל הכתוב בה ויודעו דעה גמורה נכונה זוכה בה לחיי העוה"ב. ולפי גודל מעשיו ורוב חכמתו הוא זוכה. והבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת הנפש ונהגה בחכמתה תמיד שייסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה כגון חולי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן, וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה כגון שובע ושלום ורבותי כסף וזהב, כדי שלא נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להן אלא נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה כדי שנזכה לחיי העולם הבא“.

היינט וויבאלד אז מען דארף בלא"ה לערנען אז די אלע יעודים אין תורה ריידן וועגן מתן שכר אין עוה"ז — פארוואס זאל ער אויך אזוי ניט לערנען

(11) חדא"ג קדושין שם. וראה אברבנאל ר"פ בחוקותי. התשובה ה'.

(12) ברפ"ה וברפ"ט שם. וכן בפירוש המשניות בסנהדרין פ' חלק ד"ה ועתה אחל. ובמרג"ח ספכ"ז.

(13) אבל בתוספתא סוף חולין הביא רק הכתוב דפרשתו בשילוח הקן. וראה דק"ס.

(14) ראה המקנה קדושין שם. ובכמה מפרשים לקדושין וחולין כאן.

שאמרנו. ובפשטות י"ל שמפרש כחירוצו של רבא, וכפ"י הפנ"י שם.

(10) בפ"ט שם.

פעולה, איז ער דאמאלס נישט יוצא¹⁸ ידי חובת המצוה¹⁹, היינט וויבאלד עס קען דאך זיין אז בנדוד'ה האט דער בן געהאט א כוונה הפכית — נישט צו מקיים זיין מצות כיבוד אביו ומצות שילוח הקן — איז דאך בטלה הראי' פון דער מעשה.

ד. אין דער לעצטער משנה פון מס' חולין ווערט געזאגט: „לא יטול אדם אם על בנים אפילו לטהר את המצורע. ומה אם מצוה קלה שהיא כאיסור אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים קל וחומר על מצות חמורות שבתורה“.

איז ידוע די שאלה²⁰ אין דעם: וואס איז דער קשר צווישן די צוויי פאלן אין דער משנה, דאס זיינען דאך צוויי באזונדערע זאכן: א דין אין שילוח הקן, א הודעה וועגן גודל שכר המצות.

מען קען נישט זאגן אז די משנה ברענגט דאס נאך כדי לסיים בדבר טוב (און נישט מיט די ווערטער „לטהר את המצורע“)²¹, ווארום אויב צוליב דעם, דארף עס נישט שטיין דוקא אין דער זעלבער משנה²², און נאך מיט א „ואי' המוסיף, ומה“²³.

אויך דארף מען פארשטיין: לויט דער משנה אז מען לערנט א ק"ו פון מצות שילוח הקן לשאר המצות — פארוואס

כאטש אז „ר' יעקב מעשה חזא“, וואס האט פאסירט ווען מען האט מקיים געווען ביידע מצות — קען מען אויך אין דעם גופא פרעגן: פארוואס איז נויטיג צו מדגיש זיין אין דער מעשה, אז דאס האט געטראפן ווען ער האט מקיים געווען ביידע מצות? ווען עס וואלט דא דערמאנט געווארן נאך דער קיום מצות שילוח הקן אליין²⁴ וואלט דאך אויך געווען א ראי' אז „שכר מצות בהאי עלמא ליכא“²⁵.

לאידך גיסא, אפילו נאך דער ראי' פון מעשה חזא בקיום פון ביידע מצות, קען מען פרעגן: פון וואנעט איז די ראי' אז „שכר מצוה בהאי עלמא ליכא“ — עס קען דאך זיין אז דער בן האט נישט געהאט קיין כוונה מקיים זיין די מצות און דעריבער איז דערביי נישט געווען דער שכר?

ואפילו לדעת הפוסקים²⁶ אז „מצות אין צריכות כוונה“, איז דאך דער פירוש בזה, אז ביי קיום המצות מוז נישט זיין קיין כוונה לשם מצוה; אויב אבער ער האט א כוונה הפכית — ער איז מכוון נישט צו מקיים זיין די מצוה מיט זיין

(15) עיי' שהמאורע ה' בשילוח הקן — יתרו' מה שיש להקשות למה הוצרך ר' ל.מעשה חזא' (שבלתי רגיל בש"ס) להוכיח דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, הרי מוכח הוא מזה שיש צדיק ורע לו רשע וטוב לו (ראה ברכות ז, א).

אלא שבוה י"ל „זיל בתר רובא' (חולין יא, א), אבל כשמעשה חזא בקיום מצות שילוח הקן שבה נאמר כי יקרא' פרט למזומן (שם קלט, א. ספרי ופרשי' עה"פ), ובענין של מקרה (דבר בלתי רגיל) אין שייך לומר רוב ומיעוט. — ובמקום וק"ו שאין תוקף מנהג בדבר בלתי רגיל (ראה שו"ע כללים מע' מנהג כלל לו).

(16) להעיר שבתוספתא שם הובא מאמר ר"י רק בשילוח הקן.

(17) ראה בארוכה שו"ע מערכת מ' כלל סא ואלף. ובשו"ע אדה"ז ס"ס ס"ה, והלכה כסברא הראשונה' שמצות צריכות כוונה בדאורייתא.

(18) רבינו שמואל ור"י הובאו בב"י ארי' סריס תקפט. תודיה עובר סוכה לט, א. רא"ש שם ס"ג. שו"ע אדה"ז ארי' סתפ"ט ס"ב. וראה שו"ע שם כלל סח.

(19) בנדוד'ה, אף שלכאורה י"ל שהמצוה נעשית בלא"ה, ראה לקמן בפנים.

(20) ראה צ"ח. חת"ס. לב ארי' כאן. ובכ"מ.

(21) ראה צ"ח בסופו ולב ארי'.

(22) שהרי חלוקת המשניות היא בדיוק, ונוגע לדינא כמדובר כמה פעמים (ראה לקו"ש ח"ד ע' 1175). ולהעיר שבמאירי כ' שהוא משנה בפ"ע, המשנה הששית.

(23) באיזה דפוסים וכת"י א"י, מה' (בלא וא"י).

פון דעם גופא איז פארשטאנדיק²⁹, אז שילוח הקן איז א זאך וואס מאנט זיך מצד רחמים ושל, נאר מ'טאר ניט זאגן אז איז דעם באשטייט דער (גאנצער און) עיקר טעם פון דער מצוה (ווי די גמרא זאגט, מפני שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים ואינן אלא גזירות)³⁰; און ווי מען געפינט אין כמה ספרים³¹, כמה טעמים פון שילוח הקן וואס זיינען פאר-בונדן מיט רחמים³², און וויבאלד אז לטהר את המצורע איז אויך א מצוה וואס איז פארבונדן מיט רחמים — אויפן אדם (גדול שלום שבין איש לאשתו שהרי אמרה תורה שמו של הקב"ה שנכתב בקדושה ימחה על המים והאי מצורע . . . אסור בתשמיש המטה וכו')³³, איז בשעת די ביידע מצות קומען צו-זאמען, איז דאך ע"פ דין רחמנות על אדם — דוחה רחמנות אויף א בעל חי — אויך במכש"כ וקי"ץ פון דיני צער בע"ח³⁴ אז בשעת ס'איז דא, תועלת לאדם" איז, "אין חוששים לצערם"³⁵, ואצ"ל שאין חוששין לצער בע"ח משום כבודו של אדם כגון שהוא חכם או

שטייט מפורש למען יאריכו ימיה ביי כיבוד א"ר (וואס איז פון די מצות חמורות²² שבתורה)?

ה. וי"ל הביאור בכל זה: דעם דין, לא יטול אדם אם על בנים אפילו לטהר את המצורע" לערנט אפ די גמרא²⁶ פון דעם יתור ה' (שלח) תשלח — "אין לי אלא לדבר הרשות לדבר מצוה מנין, ת"ל תשלח מ"מ". און די גמרא איז מסביר אז דאס רעדט זיך, "שנטלה ע"מ לשלח דלאו ליכא עשה הוא דאיכא" — "ס"ד הואיל ואמר מר גדול השלום כו' והאי מצורע כיון דכמה דלא מטהר אסור בתשמיש המטה כו' מהו דתימא כיון דאסור בתשמיש המטה ליתי עשה ידי" ולידחי עשה דשילוח הקן קמ"ל. אבער כאטש מען לערנט דאס אפ פון פסוק, איז ניטא קיין הכרח צו זאגן אז דאס איז פון מיעוט המצות, וועלכע זיינען א חוקה און גזירת הכתוב, נאר אז ס'איז דא א טעם אויף דעם²⁷:

די משנה זאגט²⁸: "האומר על קן צפור יגיעו רחמיה כו' משתקין אותו".

24) חמורה שבחמורות — ירושלמי פאה פ"א ה"א דב"ר פרשתנו פ"ז, ב. תנחומא עקב ב. פסיקתא רבתי פכ"ג.

25) ולהעיר מירושלמי דב"ר ותנחומא כו' שבפירוש נאמרו ב' מצות אלו בכדי שלא תדע מתן שכרן של מצות — ראה במפרשים שם. לאידך: דעת ר' אבון בירושלמי (ר"א בר כהנא בתנחומא ובפסיקתא רבתי) דלמדין מכבוד א"ר ומה אם דבר שהוא פריעת חוב כו' — ראה פ"מ שם, עז יוסף לתנחומא, ועוד.

26) חולין קמא, א.
27) בתוספתא סוף חולין. מפני שנעבדה בה ענייה. וברמב"ם הלכות שחיטה פ"ג ה"ט, שאין עשה דוחה לית ועשה (וראה גי' שם). אבל בתורה הא (כ"מ ל, ב. ועד' בנין נח, ב סד"ה ה"ח). דעשה דמצורע הוי דחי לאו ועשה דשילוח הקן אי לאו יתורא דשלח תשלח" (משום גדול השלום), ואכ"מ.
28) ברכות לג, ב.

29) וכדמוכח מקושית הגמרא, בשלמא מודים כו' אלא על קן צפור כו' מ"ט. וראה בהמצוין לקמן בהערה 31.

30) ראה תויו"ט שם דל' רש"י, האומר בתפלתו — דוקא בתפלה כו' משא"כ דרך דרש או פשט.

31) ראה מ"ג ח"ג פמ"ח. רמב"ן עה"ת כאן. וראה חינוך פרשתנו מצוה תקמה. וראה תפארת ישראל להמהר"ל פ"ז מה שתיקן בדברי המורג מהמשנה דהאומר על קן צפור כו'.

32) וראה דב"ר ריש פרשתנו, כך נתמלא רחמים כו'. שם, ה. ובכ"מ.

33) דגם למיד שהוא מדאורייתא (ראה לקמן הערה 70. וכיה בשו"ע אדה"ה ה' עוברי דרכים וצער בע"ח ס"ג. ד. או"ח ס"ה שם סכ"ו-כט) נדחית מפני תועלת האדם וכבודו כדלקמן בפנים.

34) שו"ע אדה"ה שם ס"ד. וש"נ. וראה שד"ח שבהערה 70.

עכ"פ איז פון דעם מוכח, אז שילוח הקן איז א מצוה וואס אויך דער שכל (ורגש) האדם זיינען עס מחייב³⁸, ולפי³⁹ איז מובן דער ק"ו „ומה אם מצוה קלה שהיא כאיסור [די מצוה קלה באשטייט ניט נאר אין דעם וואס דער מניעת הריוח איז „כאיסור“³⁹ (ובפרט אז ס'זיינען דא מצות וואס קאסטן נאך ווייניקער“⁴⁰ אדער — קאסטן גארניט), נאר אויך מצד דעם וואס שכל האדם איז מסייע אין דעם⁴¹, אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים, ק"ו על מצות חמורות שבתורה“, ובפרט די אין וועלכע ס'איז ניטא קיין טעם שכלי ורגש האדם וואס זאל הייסן מקיים זיין די מצוה, איז א וודאי אז מען גיט פאר זיי דעם שכר פון „ייטב לך והארכת ימים“.

ו. לאידך, פון מסקנת הדין „לא יטול כו' לטהר את המצורע“ איז געדרונגען, אז מצות שילוח הקן איז ניט ע"ד ווי א מצוה שבין אדם לחבירו⁴² (נאר אנשטאט טובת חבירו איז דא טובת

זקן“³⁴ (ובפרט נאך אז ער וועט שפע-טער מקיים זיין אויך די מצוה פון שילוח הקן³⁴).

און דאס לערנט מען אפ פון פסוק, אז מ'דארף באלד מקיים זיין מצות שילוח הקן, און דער טעם י"ל ע"ד ווי די גמרא³⁵ זאגט לגבי דער מצוה „עזב תעזוב עמו“ — „אוהב לפרוק ושונא לטעון, מצוה בשונא — כדי לכוף את יצרו“³⁶; און ע"ד³⁷ (ובפרט לדעת אלה³⁶ — שאפילו ווען שונא שמצוה לשנאותו — מקדימו) בנדו"ד, „כדי לכוף את יצרו“ — ד.ה. זיין מדת הרחמים, דארף ער גלייך מקיים זיין מצות שילוח הקן³⁷.

34 שו"ע אדה"ז שם ס"ה. מב"מ ל, ב. רמב"ם הלכות רוצח פ"ג ה"ג. טושו"ע ח"מ סי' ערב ס"ג.

35 ראה ש"ש בסוף המסכת (ועוד) דאפילו להאי דעתידין אחיכ לשלוח ע"ם השדה לא מבטלינן מצות שילוח הקן בשעתה. וראה חת"ס.

36 בי"מ לב, ב.

37 אף ד(כשנשיהם שוים) מצוה לפרוק בתחלה משום צער בע"ח ואח"כ טוען — רמב"ם שם ה"ג. טושו"ע שם ס"י. שו"ע אדה"ז שם ס"י.

38 ראה תו"ד"ה שראה, פסחים ק"ג רע"ב. ובבי"ח (לטור ח"מ שם ד"ה הפוגע) כתב „וכי"ח הרמב"ם סוף הלכות רוצח כו"ה, אבל ממשיך, והכי נקטינן דאפילו בשונא שמצוה לשנאותו כו' אעפ"כ הוהירה תורה לרחם עליהם כו"ה ואינו מפרש דמצוה להקדימו (אבל בש"ח שם סק"ב (על דברי הרמ"א שם ד"א, ע"ב) איסורא ושונא אי"צ לטעון עמו כדי לכוף ליצרו" (כתב), והבי"ח פסק אף בשונא דעבד איסורא וע"ש). וגם לכאורה לא משמע כן ברמב"ם שהרי כתבו בהלכה בפ"ע (ה"ד), וכי, השונא הנאמר בתורה, וגם לא כתב בהלכה י"ד דמצוה להקדים בשונא זה. וכי"ח בבאורי הגר"א שם סק"ז.

אבל בשו"ע אדה"ז הל' עובדי דרכים וצער בע"ח סי' מפורש שדין זה הוא רק „אם שונא מחמת שחטא כנגדו כו' שהשנאה היא שלא כדת כו' אבל אם שונא כדת מפני שראהו עובר עבירה כו' הרי האוהב קודם“. והוא ע"פ תו"ד"ה לכוף בי"מ שם לב, סע"ב. ומפורש בגמריק' שם בשם הרמב"ן. רמ"א שו"ע ח"מ סי' ע"ב ס"י. ואכ"מ.

37 ומהחידושים (בפרט זה) על מאמר המשנה בברכות שם, האומר על קן צפור יגיעו רחמיך כו"ה

שעושה מדותיו של הקב"ה כו', דשם הכוונה שאין לומר שטעם המצוה הוא מפני רחמים (ובפרט ע"פ פירוש התו"ר שם דהאיסור שם הוא רק בתפלתו. ועד"ז הוא ל' הרמב"ם פ"ט מהלכות תפלה ה"ז „מי שאמר בתחנונים“, וכאן החידוש שגם עשייתו במורע צ"ל בעיקר כדי לקיים מצות הקב"ה. 38 עפ"ז אין סתירה גם לדעת המ"ד שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים כו', ולהרמב"ם הל' תפלה, ופיה"ש ברכות שם — כי בהגיל מבואר שאיין טעם המצוה, אבל פשיטא שזהו מצוה שרגש האדם מסייע. וראה פרש"י ברכות שם ד"ה מדותיו. 39 ראה תורת לוי יצחק (על מס' ערכין פ"ח מ"א) ע' רסו פ"י „איסור" ע"ד הקבלה בשייכות לכל הבחינות דשכל.

40 ראה ספרי סוף פרשתנו (פיסקא רצה).

41 ומצד זה הרי"ז קלה גם ממצות כבוד אב לדעת המ"ד שהוא כפריעת חוב (כגיל הערה 25) דהרי פעולת הכבוד עצמה אינה מוכרחת מצד רגש הרחמנות, משא"כ בשילוח הקן.

42 קדוש"מ א, א.

דערפון א טובה בעוה"ז, קריגט ער אויך זיין שכר פירותיהן בעולם הזה⁴⁷;

ביי שילוח הקן אבער (וויבאלד אז ענינה של המצוה איז (בעיקר) ניט די טובה דורך דער פעולה, נאר די עצם הפעולה (ווי פארשטאנדיק פון דעם דין „לא יטול אדם אם על בנים אפילו לטהר כו'"), איז עס דאך) א מצוה שבין אדם למקום, איז דער „למען ייטב לך והארכת ימים" לעוה"ב⁴⁸.

דעריבער האט דא קיין שייכות ניט דער „למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך" וואס שטייט ביי כבוד אר"א, היות אז כבוד אר"א איז פון די מצות שבין אדם לחבירו וואס אדם אוכל פירותיהן בעוה"ז⁴⁹.

ז. בשייכות לזה איז די גמרא ממש"ד: „תניא דבי ר' יעקב אומר וכו'" וואו ער ברענגט די ראי' אז שכר מצוה בהאי עלמא ליכא פון „גמל ומת", וואס איז געשען ניט נאר בקיום מצות שילוח הקן, נאר אויך בקיום מצות כבוד אר"א, ואדרבה: דוקא פון כבוד אר"א, היות ס'איז א מצוה שבין אדם לחבירו, איז די ראי' אז „שכר מצוה בהאי עלמא ליכא".

ביי מצות שילוח הקן, וויבאלד אז דאס איז א מצוה שבין אדם למקום און עיקר ענינה איז די עצם פעולת המצוה, דעריבער קען א כוונה הפכית (די כוונה

„האם" — שלכן אינה ממש מצוה כזו⁴³), ווארעם ביי א מצוה שבין אדם לחבירו איז ניט נוגע די כוונה, נאר די מעשה בפועל — ד.ה. ס'איז נוגע די טובה וואס חבירו באקומט בפועל⁴⁴; ובמילא ווען שילוח הקן וואלט געווען א מצוה בלויז צוליב טובת „האם", דעמאלט וואלט אין פאל פון „לטהר את המצורע" מכריע געווען דער בין אדם לחבירו פון טהרת המצורע, ווייל הבאת שלום בין איש לאשתו איז דוחה⁴⁵ טובת האם פון אז עוף⁴⁶.

עפ"ז איז מובן, אז מיט דער סמיכות פון דעם ק"ו „ומה אם מצוה קלה כו' אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים" צו דעם דין „לא יטול כו' לטהר כו'" איז די משנה מבאר, אז דער „למען ייטב לך והארכת ימים" וואס מען רעדט דא איז ניט דער זעלבער שכר וואס אדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב" (אין מס' פאה) — וואס דאס איז דוקא ביי מצות שבין אדם לחבירו — וויבאלד אז חבירו האט

43) ראה פיהמ"ש פאה בתחלתה שכותב וכמה פעמים „חסי בני אדם", „בני אדם זעיר וכי"ב. — אבל ראה מר"ג ח"ג פמ"ח (הובא לקמן הערה 44).

43) ראה לקמן הערות 51, 54.

44) ואולי י"ל שתלוי (אם מצות שילוח הקן הוא בהפועל או בהנפעל — טובת האם) ב' הטעמים: לטעם המורה (שם); כשישלח האם ותלך לה לא תצטער בראות לקחת הבנים כו' (ראה שם לפניז אין), והפרש בין צער האדם עליו וצער שאר בע"ח (כו') — בהנפעל: לטעם הרמב"ן (שם); ללמד אותנו מדת הרחמנות ושלא נתאכזר כו' אינן רחמנות עליהם אלא גזירות בנו להדריכנו וללמד אותנו המדות הטובות (וראה בארוכה שם לפניז) — בהפועל: וראה חינוך שם.

45) ראה רמב"ן עה"פ, שאין רחמיו מגיעין בכעלי הנפש למנוע אותנו מלעשות בהם צרכנו כו'.

46) ובפרט ע"פ פירוש התוס' (הג"ל הערה 27) דהוי"א דחיי לית ועשה.

47) ראה קדושין שם. פרש"י שם ד"ה רב אידי. פירוש המשניות להרמב"ם ריש פאה.

47) אבל ראה לקמן הערה 49.

48) בר"ן בסוף המס' כ' בס"י המשנה, מפרשנין לה בגמרא למען ייטב לך לעולם שכולו טוב ולמען יאריכון ימך לעולם שכולו ארוך. שמביא לשון סיום הגמרא — הכתוב דנאמר בכבוד אב (אכל בסדר הפוך, וכ"ה בגמרא), ולא בשילוח הקן. ואולי מפרש דפי' המשנה הוא כר"י. וכ"פ ביש"ש. מעדני ייט לרא"ש בסוף המס'. ועוד.

ווען א מענטש פארלירט א סלע, איז נישט נאר וואס עס איז נישטא דערביי קיין כוונה (מקיים זיין מצות צדקה), נאר ער האט צער וואס מאבד סלע; און אעפ"כ איז ער מקיים מצות צדקה, היות אז דער מכוון אין דער מצוה איז⁵⁴, אז דער ארימאז זאל עס באקומען⁵⁵.

עד"ז ביי מצות כבוד אר"א: וויבאלד אז דער אב האט געוואלט האבן די גוזלות, איז נישט נוגע וואס דעם זונס כוונה איז דא געווען, אבי ער ברענגט אים די גוזלות.

און עפ"ז איז מובן, אז דוקא פון „נפל ומת“ ביי קיום כבוד אר"א איז דער עיקר רא"י אז „שכר מצוה בהאי עלמא ליכא“, היות אז דאס בלייבט א מצוה אפילו מיט א כוונה הפכית, כנ"ל⁵⁶, און דעריבער

ניט צו מקיים זיין די מצוה גורם זיין, אז דאס זאל נישט הייסן קיין מצוה — ובמילא איז פון „נפל ומת“ ביי שילוח הקן (אליין) נישט קיין רא"י, ווייל מ'קען לערנען, אז דאס איז דערפאר וואס ער האט דאס געטאן מיט א כוונה הפכית⁵⁷.

ביי כבוד אב ואם אבער, וויבאלד אז דאס איז א מצוה שבין אדם לחבירו⁵⁸ וואס דערביי איז נוגע (בעיקר) די תועלת הפעולה, אז דער אב זאל באקומען די גוזלות, איז אין דעם נישט נוגע⁵⁹ די כוונה⁶⁰. וע"ד ווי מען געפינט (אין ספרי בפרשתנו⁶¹) בנוגע למצות צדקה „מנין למאבד סלע מתוך ידו ומצאה עני והלך ונתפרנס בה מעלה עליו הכתוב כאילו זכה ת"ל כו' והרי דברים ק"ו מי שלא נתכוון לזכות מעלה עליו הכתוב כאילו זכה מי שנחכוון לזכות עאכו"כ“.

(54) ראה כלי חמדה פרשתנו כה, כו אות ה'

שק"ט בהג"ל. וראה אתון דאורייתא כלל כג.

(55) וגם בזה אין שייכות (ע"ד הג"ל הערה 52) למה שארז"ל (ב"ב ט, ב), „הנותן פרוטה לעני מתברך בר' ברכות והמפייסו בדברים מתברך בריא ברכות“. וברמב"ם (הלכות מתנות עניים פ"י ה"ד), „הנותן צדקה לעני בסבר פנים רעות ופגיו כבושות בקרקע אפילו נותן לו אלף זהובים אבד זכותו והפסידה דשם הריזו היפר תכלית וכוונת הצדקה להחיות נפש העני, משא"כ אם העני אינו יודע כוונת הנותן או שהנותן אינו מכוון למצות הצדקה. וראה לקו"ש ח"ח ע' 266 בשם הכעט"ר.

(56) בשו"ת עונג יריט אריח סי"ט בסופו (הובא בשד"ח שם) מבאר, דהא דלא מקשה הגמרא ודלמא כוון בהדיא שלא לשם מצוה ולכן לא הוי מצוה (לדעת המ"ד בכיון שלא לצאת שלא יצא), כיון דבתפילין וכיבוד אריא ושילוח הקן שאין שיעור לקיום מצותן וכל אימת שעושה אותן יש בהן קיום מצוה אין כח במחשבתו שחישב על מעשיו שהן כולם לשם מצוה לסתור ולבטל כח המצוה ומאילו הוי מצוה עיי"ש (וראה לקמן בשד"ח שם).

וצ"ע אפילו את"ל דלהמ"ד דמצות אצ"כ נעשה כאן מצוה, אבל לכאורה אצ"כ לומר עליו שהוא קיים המצוה (ובפרט דתפילין וכי"ב) מאחר שכונן בפירוש שלא לשם מצוה. ועכצ"ל שחילוק הוא בין מצוה שהפעולה היא המצוה או התכלית. כבפנים.

(49) ויל"ע לדעת הסוברים (הג"ל הערה 31) שמטעמי המצוה הוא מצד רחמנות שבאם כוון לרחמי האם ולא לקיים המצוה ג"כ נחשב קיום מצוה. — אלא שעפ"ז י"ל יתרה מזו שאפילו לא כיוון כלל ואפילו הפריחה שלא במתכוון ואינו יודע מזה — קיים המצוה, וע"ד מאבד סלע כ"י בצדקה. ולכאורה חידוש גדול הוא ולא אשתמיט בשום מקום (שראית) לומר זה.

(50) להעיר ממניח סוף מצוה לג.

(51) וע"ד מ"ש כבלא הרועים (ע' מצות צריכות כוונה אות ט') דאף למ"ד מצות צריכות כוונה, במצוה שתכליתה הוא הפעולה הנעשית, כמו במילה דנעשית המצוה דהסרת הערלה, כשרה הפעולה גם בלי כוונה דהוי רק כמו הכשר מצוה. ולהעיר מ"ש במניח (מצוה א' בסופה) במצות פרו ורבו להיות דהמצוה היא שיהי' לו בן ובת, אי"צ כוונה בפעולת המצוה.

(52) פשוט שאי"ז סתירה להמבאר בקדושין (לא, סע"א ואילך. וש"נ. וראה פרשי' ותוס' שם), יש מאכיל לאביו פסיוני וטורדו מן העולם ויש מטחינו בריחים ומביאו לחי' העוה"ב, כי הכוונה בנוד"ד היינו כונת המצוה (במחשבתו), משא"כ כשמראהו צרות עין על סעודתו — „קשה עליו הרי מצער את אביו בפועל“.

(53) כד, יט.

ולמען ייטב לך בעוה"ב: לדעת המשנה והרמב"ם איז דאס פאראן ביי מצות שבין אדם לחבירו וואס די משנה רעכנט אין מס' פאה,

[און ווי מען זעט עס אויך בדעת אדה"ז, בלשון החסידות⁶¹, וזה שאמרו רז"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא כי בעוה"ז הגשמי ובעל גבול כו' א"א להתלבש שום הארה מאור א"ס ב"ה כו' במעשה הצדקה וגמ"ח שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז יש נקבים עד"מ בלבוש העליון כו' להאיר מהם להשפיע אור ושפע מחסד דרועא ימינא אורך ימים בעוה"ז הגשמי כו'"]⁶²

און לדעת ר"י איז אויך ביי די מצות ניטא קיין "פירותיהן בעוה"ז"⁶³.

ט. דאס אלץ רעדט זיך וועגן שכר מצות — א שכר (ענין צדדי) וואס קומט פאר דעם קיום המצות. אבער די יעודים שבתורה וועלכע זיינען בעוה"ז, זיינען ניט אן ענין (ושכר) צדדי, נאר זיי זיינען פארבונדן מיט'ן עצם ציווי קיום התורה והמצות. ועד"מ אן מען איז קונה אן עבד, ער זאל אים באדינען, דארף דער אדון געבן דעם עבד אלע זיינע הצטרכויות, כדי ער זאל קענען אויספירן די ארבעט וואס ליגט אויף אים.⁶⁴

עד"ז בשעת דער עבד וויל מוסיף זיין, דינען דעם אדון נאך בעסער — איז דער אדון אויך מוסיף, ער גיט אים נאך און נאך, ער זאל קענען אויספירן די הוספה אין זיין ארבעט.

מוז מען זאגן, אז ניט נאר בא מצות שבין אדם למקום, נאר אויך ביי די מצות שבין אדם לחבירו איז "יאריכון ימך בעולם שכולו ארוך".

ח. עפ"י י"ל אז דער רמב"ם פסקנט ווי די משנה פון מס' חולין און סתם משנה פון מס' פאה, אז נאר ביי מצות מסויימות — דהיינו ביי מצות שבין אדם לחבירו — איז "אדם אוכל פירותיהן בעוה"ז"⁶⁵, אבער ביי די אנדערע מצות איז דער "למען ייטב לך לעולם שכולו טוב והארכת ימים לעולם שכולו ארוך"⁶⁶.

און דעריבער ברענגט ניט דער רמב"ם דעם פסוק "למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך" וואס שטייט ביי כבוד א"א, ווארום ביי מצות שבין אדם לחבירו האלט אויך דער רמב"ם אז "פירותיהן בעוה"ז"⁶⁷.

און דאס איז ניט קיין סתירה צו דעם וואס ער זאגט אז, "מתן שכרן של מצות והטובה שנוכה לה אם שמרנו דרך ה' הכתוב בתורה היא חיי העוה"ב", ווייל דער עצם (ועיקר) השכר איז לעוה"ב (הקרן קיימת לעוה"ב), ובמילא איז מתאים אויך לדעת הרמב"ם והמשנה דער לשון "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא"⁶⁸; די מחלוקת איז נאר בנוגע "פירותיהן", וואס קומט אלס פירות פון עצם השכר — פון למען יאריכון ימך

(57) וראה שבת ככו, סע"א ואילך. הני נמי בהני שייכי — ראה פרש"י שם, רע"ב.

(58) וכמ"ש בפ"י המשניות ריש פאה חילוק דמצות בין אדם לחבירו ובין אדם למקום. ועפ"י מובן מה שכ' בנוגע לחי' שהתלמוד מביא לידי מעשה.

(59) שאף שלא הביא המשנה בההלכות הרי הביאה בסדר תפלות שבספר היד.

(60) ראה בגליון לתורה אוכל שבת ככו, סע"א. וראה תפארת ישראל למהר"ל רפ"ג ורפס"ב.

(61) אגה"ק סיג.

(62) וראה ספר המאמרים תשי"ט ע' 18 מכתב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע. לקריש ח"ט ע' 296.

(63) ראה בכהנ"ל מעשה רוקח למשניות. תפארת ישראל למהר"ל שם. ובכ"מ.

(64) ראה אברבנאל ר"פ בחוקותי, התשובה הא". — וראה לקריש ח"ט ע' 140 ואילך.

י"ד. עפ"ז איז אויך מובן, אז די מעשה „נפל ומת“, וואס ר"י האט געזען, איז ניט קיין סתירה צו די יעודים גשמיים שבתורה:

די יעודים גשמיים שבתורה גיט מען א אידן בשעת ער לעבט און עס ליגט אויף אים א חיוב צו לערנען תורה און מקיים זיין מצות, וואס דעמאלט דארף אים כביכול דער אויבערשטער געבן די אלע יעודים כדי ער זאל זיין פנוי „ללמוד בחכמה ולעשות המצוה“.

בשעת עס ענדיקט זיך אבער דער „מספר ימיו“ וואס מ'האט למעלה פאר אים באשטימט מקיים זיין תורה ומצות, איז מצד די יעודים גשמיים ניטא קיין הכרח ער זאל לעבן לענגער — האבן אריכות ימים.

און דעריבער איז „נפל ומת“ קיין סתירה ניט צו די יעודים שבתורה, ווייל עס האט זיך געענדיקט זמן עבודתו.⁶⁵

פון דעם וואס „נפל ומת“ איז אבער א ראי' אז שוין (ענין צדדי הבא ע"י ה)מצוה (אפילו פון פירותיה) איז ניטא בעוה"ז, ובמילא לערנט מען אפ פון דעם אז „שכר מצוה בהאי עולמא ליכא“ — לויט ר"י ביי אלע מצות, און לויטן רמב"ם⁶⁶ ביי די מצות שבין אדם למקום, כנ"ל.

65) להעיר מחמת'ס לחולין כאן ד"ה „והנה יש לדקדק ואילך.

66) כן י"ל דהרמב"ם למד דשכר מצוה בהאי עולמא ליכא מזה דר"י „מעשה חזא"י. אבל ס"ל דאין מהמעשה הוכחה לכבוד אריא, כי י"ל דלא הי' בדעתו להביא הגזלות לאביו רק לקחן לצורך

און דאס אלץ איז ניט קיין שכר צוליב (און לאחר פון) זיין ארבעט, נאר ס'איז א מעין הכשר והכנה קודם לעבודתו.

עד"ז ביי אידן, וויבאלד אז „הקב"ה נתן לנו תורה זו עץ חיים היא כו“, איז במילא „הבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש ונהגה בחכמתה תמיד שיסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה כגון חולי ומלחמה ורעב וכיו"ב וישפיע לנו כל הטובות כו" נשג פנוים ללמוד בחכמה ולעשות⁶⁷ המצוה ועד"ז להיפך.

עס איז ניט א זייטיקע זאך, נאר א הכרח, כביכול — מצד דעם ציווי אויף קיום התורה והמצות —

און דאס איז דאך בשווה ביי אלע מצות — כי י"ל בטר טעמא.

און אין דעם באשטייט אויך דער חילוק בפועל צווישן שכר המצות און די יעודים גשמיים: די יעודים גשמיים וואס העלפן דעם אידן מקיים זיין תורה ומצות זיינען — ווי דער רמב"ם זאגט — „כגון שובע כו' ושלום ומלכות כו' וישיבת הארץ כו' והצלחת מעשה כו“, היינו ענינים המוכרחים (אדער הפכו) וואס זיינען „מחזיקות את ידינו לעשות התורה“;

אבער שכר מצוה איז אין אן אופן פון שלא בערך: דאס וואס דער איי-בערשטער גיט ענינים נוספים, א סאך מער ווי די הכרחיות וואס מ'דארף האבן.

67) „ללמוד .. ולעשות“ — לאחר „שיסיר כו' וישפיע“. והנה, „שאם נעשה אותה בשמחה כו“ — עכציל שזה בא להוכיח שהעבד רוצה להוסיף בעבודתו — שילכן גם האדון צריך להוסיף, שידוד הנהגת הטבע, ומה מובן בנוגע ללחם לאכול ובגד ללבוש“ — שצ"ל קודם לעבודה סתם (כלי הוספה).

(*) וכ"כ בשושנים לדוד ריש מס' פאה (הובא ב„תוס' אנשי שם“ שם) אלא שלדעתו ס"ל כן גם בכבוד אריא.

וויבאלד אבער אז דער ענין פון שחיטה⁷¹ איז „ומשך“⁷¹, אז מ'איז איר מושך פון איין רשות אין א צווייטן רשות, צו א העכערער מדריג ווי זי איז געווען פריער, דעריבער מעג מען דאס.

דער „ומשך“ באשטייט אין דעם, וואס די בהמה וכו' זיינען בדרגת ח', און דורך דער שחיטה ווערן זיי מוכשר צו ווערן דם ובשר כבשרו של האדם⁷² — א חלק פון (דרגת ה) מדבר⁷³.

אבער דאס אליין איז נאך ניט מספיק, ווארום שחיטה איז נאך ביי אידן — ס'איז ניט גענוג וואס דער חי ווערט א חלק פון א מדבר בכלל, נאר עס דארף ווערן א חלק פון אדם — ע"ש — אדמה לעיל⁷⁴.

און דאס איז מבואר בסוף המס': דורך דעם וואס א איד איז מקיים מצוות ומצד ציווי הקב"ה, ער איז כופה את יצרו, דעמאלט פועלט ער דעם „ושחט — ומשך“ אויך ביצרו ונפשו הבהמית⁷⁵, אז אויך דער חולין שבו (בערך מדריגת

יא. וי"ל ע"ד הרמז: די מס' חולין איז אין סדר קדשים, און ווי גערעט כמה פעמים וועגן דער הוראה אין דעם, אז אויך די „חולין“ פון א אידן זיינען „קדשים“ (לגבי כל העולם).

און דער אופן ודרך ווי אזוי דאס קומט ארויס בגלוי איז מרומז אין התחלת וסוף המסכת:

די מסכת הייבט זיך אן מיט הכל שוחטין — שחיטה (און בכמה מקומות⁷⁶ ווערט די גאנצע מס' אנגערופן „שחיטת חולין“), וואס ענינה איז, ווי די גמרא⁷⁷ זאגט „אין ושחט אלא ומשך“ — און דאס גיט דעם הסבר בפנימיות הענינים אויף היתר השחיטה:

עס איז דאך א שאלה ווי אזוי מען מעג שעכטן א בהמה כו', מ'איז דאך מצער⁷⁸ א בע"ח וואס איז אסור, און לכמה דיעות⁷⁹ איז צער בע"ח אן איסור מדאורייתא?

עצמו⁸⁰ (כמ"ש בפני קדושין שם ד"ה התם. וראה לב ארי סוף חולין עדין. וכמעשה רוקח שם דעדיין לא קיים מצות כבוד אב, דזה שהלך להביא גזולות הוא רק הכשר מצוה. וראה חת"ס שם ד"ה היכן ואילך. ועוד). או י"ל כיון שבתוספתא סוף חולין הובא מאמר ר"י רק בשילוח הקן.

(67) פרשי ע"ה (בראשית א, יב) ובש"ס (ברכות ו, א). ועוד.

(68) חולין ל, ב.

(69) ראה רמב"ם הלכות תפלה שם. לא ה"י מתיר לנו שחיטה כל עיקר. ועדיין בפהמ"ש ברכות שם. רמב"ן בפרשתנו ע"ה. שר"ע אדה"ז הל' עוברי דרכים וצער בע"ח ס"ד. וראה מו"נ ח"ג פמ"ח. וראה שם ספ"ז.

(70) ראה בהמצוין בהערה הקודמת (ובמ"מ לשר"ע אדה"ז שם). שד"ח מערכת הכללים מערכת צדיק כלל א. וראה שם כלל ב.

(**) ור' יעקב ט"ל דמכין שהלך להקן תיכף אחר ציווי אביו מעשיו מוכיחים שעלה להביאם אל אביו, ובסתמא — אין לומר שתומ"י נמך.

(71) ולהעיר בדבדים אף שאין בהם שחיטה נאמר בהם. אסיפה במקום שחיטה (חולין כו, ב), כי בכל דבר חי ציל. ושחט — ומשך, אלא להיות שדגים הם במדריג נעלית (כחי גופא), לכן מספיקה בדידהו אסיפה (במקום שחיטה) — ענינו ברוחניות ראה לקו"ש ח"ד ע' 1294 ואילך. ושי"נ.

(71*) להעיר מביאור קנין משיכה — בסהמ"צ להצ"צ מצות לדון כמו"מ.

(72) וכידוע דתבולת כל נברא שיעלה למעלה ממדריג עצמו, מובא בכ"מ בשם העיקרים — ראה שם מ"ג פ"א. הובא בקונטרס ומעין בתחלתו. תורת שלום שיחת י"ט כסלו פרי"ת. ובכ"מ.

(73) ולכן ע"ה אסור לאכול בשר (פסחים מט, ב) „דהיינו מפני שאינו יכול להעלות את הבשר כו'“ (לקרי' בהעלותך לא, ג. ובכ"מ).

(74) שליה כ, ב, שא, ב. ע"ש מאמר אכ"ח ח"ב פל"ג.

(75) בארוכה עדין ראה לקו"ש ח"ד שם. — ולהעיר ממ"ב בסופו.

דעם זמן פון אלול בכלל, וואס דעמאלט איז דער זמן פון תשובה וכו' ⁸⁰ — גייט דאס אויף תורה, דברי תורה שהן קולטין ⁸¹;

אלול ר"ת ⁸² „אני לדודי ודודי לי“, וואס דאס איז די עבודה פון תפלה ⁸³.

אלול איז ר"ת ⁸⁴ „איש לרעהו ומתנות לאביונים“, דער קו פון גמילות חסדים —

איז דער אויבערשטער מקיים הבטחתו און גיט יעדער אידן נוסף אויף די אלע יעודים הגשמיים „שובע ושלום ורבי כסף וזהב“ בכדי זיי זאלן זיין פנויים „ללמוד בחכמה ולעשות המצוה“, אויך שכר מצוה, וואס הקדוש קיימת לעוה"ב, אבער „אוכל פירותיהן בעוה"ז“ (ווארום צווישן די מצוות איז דאך אויך ת"ת און גמ"ח וואס אוכל פירותיהן בעוה"ז ⁸⁵) — אריכות ימים ושלום טובות כפשוטו בעוה"ז,

און יעדער איד און אלע אידן האבן א כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה למטה מעשרה טפחים.

(משיחות כ"ף מנ"א, כ"ח מנ"א, תשל"ו)

בני" ווערט מוכשר און נתעלה אין קודש — ער ווערט נתהפך צו זיין א חלק פון נפש האלקית, וואס דערפאר איז „אתם קרויים אדם ע"ש אדמה לעליון.

און דורכדעם ווערט אויך דער חולין פון כללות העולם, חי פון וועלט, נתעלה אין קדושת נפש האלקית פון א אידן.

בהתאם לזה איז דער סיום המסכת, אז דער תכלית העלי' דריקט זיך אויס אין „למען ייטב לך לעולם שכולו טוב ולמען יאריכון ימך בעולם שכולו ארוך“, וואס דעמאלט ווערט א איד פארבונדן בגלוי מיט דעם אויבערשטן, ביז אז אויך גופו ונפשו הבהמית ווערן נכלל בקדושה און זיינען ניזון פון אלקות ⁸⁶.

יב. וויבאלד אז „ועמך כולם צדיקים“ ⁸⁷, און כל ישראל מלאים מצות ⁸⁸,

ובפרט אין חודש אלול וואס יעדער איד טוט אין דער עבודה פון חודש אלול אין אלע דריי קוים, ווי עס איז מרומז אין דעם ר"ת פון חודש אלול:

„אנה לידו ושמתי לך“ ⁸⁹, וואס בפרטיות (כאטש בכללות גייט עס אויף

(80) ראה בארוביכה בהנ"ל ובעבודת אלול בכלל בליקוט אלול (קה"ת תשי"ד, תשל"ה, תש"מ). לקו"ש ח"ט ע' 297 ואילך. ועוד.

(81) מכות י, א.

(82) אבודרהם סדר תפלת ר"ה. פרע"ח שם.

(83) פולחנא דרחימותא (דודי). ראה קונטרס העבודה פ"א ו'ג.

(84) ספר ערוגת הבושם בשם ס' אמרכל.

(85) וגם קו התפלה „אני לדודי כו“, הרי „עיון תפלה“ הוא מהדברים שאוכל פירותיהן בעוה"ז (שבת קכז, א. ושינ). וראה פרשי' שם רע"ב. וראה תודיה עיון (שם קיח, ב. ושינ). פ"י בכוונת הלב — וכוך העבודה דחודש אלול.

(76) ברמב"ם (רפ"ח מהל' תשובה) לעולם שכולו ארוך — עוה"ב, היינו ג"ע, נשמות בלא גופים (כמ"ש שם פ"ח ה"ב). אבל דעת הרמב"ן (בשער הגמול הובאה במפרשי הרמב"ם שם) אשר כ"ה ההכרעה בקבלה וחסידות (לקראת צו טו, ג. ספר המצות להצי' מצות ציצית ובכ"מ), הכוונה כפשטות לשון הגמרא „תחית המיתם תלוי בה" דלעולם שכולו טוב ... שכולו ארוך היינו לאחר תחיה"מ, נשמה בגוף. וראה לח"מ רפ"ח שם. חדא"ג כאן בסוף המס'.

(77) ישעי' ס, כא.

(78) ראה חגיגה בסופה.

(79) לקראת ושער הפסוקים להאריז"ל פ' משפטים. מע"ח שער ר"ה פ"א.

תצא ב

ספרי איז, אז דער חיוב פון מעקה קומט באלד ווי מ'ווערט די בעלים פון שטוב (נאך פארן אריינקלייבן זיך אין איר) —

פארוואס איז די תורה מרמז דעם דין הנ"ל אין מעקה דורכן לשון „תבנה בית חדש“ — פון וועלכן ס'איז משמע אז דער חיוב מעקה איז נאך ביי א „בית חדש“⁸ — און גיט דורך א לשון וואס זאל מדגיש זיין אז דער חיוב מעקה איז חל (אויף יעדן בית) גלייך ווי דער בית קומט אין זיין רשות?

(ב) ווייטער אין פסוק¹ שטייט דער טעם⁹ אויף עשיית מעקה — „כי יפול הנופל ממנו“. איז גיט פארשטאנדיק: דער פסוק ווארנט דאך דא קעגן (און פאר) דער נפילה — היינט ווי רופט אים דער פסוק שוין אן „(יפול) הנופל“?

די גמרא¹⁰ ענטפערט אויף דעם: ראוי זה ליפול מששת ימי בראשית .. אלא שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב. אבער דעם ענטפער בריינגט רש"י בפירושו על התורה, וע"ד לימוד הפשט בפשוטו של מקרא, איז דער תירוץ לכאורה גיט גלאטטיק — „נופל“ איז פירושו (גיט אז „ראוי זה ליפול“, נאך) ל' הוה ושם התואר — „נופל“ ממש¹¹.

שבספרי גלמד זה מתבית „בית“ — „בית מ"מ" — לאו דוקא אלא כלומר בית חדש מ"מ" (ספרי דבי רב שם לפניו. תולדות אדם שם). אבל לכאורה דוחק לפרש כן בלשון הספרי.

(8) ויל"ע בצפני הנ"ל דמפרש, בשעת חדושו דהיינו בשעת בנינו.

(9) כפשוטו של כתוב. אבל ראה לקמן בפנים

סעי' ר' (ובהערה 48) ע"ד ההלכה.

(10) שבת לב, א. פרש"י עה"פ בפרשתנו.

(11) בראב"ע (ועד"ז בעוד מפרשים) כאן, נקרא

א. וועגן דער מצוה פון מעקה זאגט דער פסוק¹: (א) כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך. איז גיט מובן: פאר-וואס שטייט „בית חדש“² — דער דין³ איז דאך, אז מען איז מחויב במעקה גיט נאך ווען מ'בויט א נייע הויז, נאך אויך ווען מ'קויפט א (אלטע) הויז (אז א מעקה) וכיו"ב?

אין ספרי⁴ שטייט: משעת חדשתו⁵ עשה לו מעקה — אז דער חיוב צו מאכן א מעקה ווערט (גיט ערשט נאכן אריינגלייבן זיך אין דעם בית, אזוי ווי מזוזה, נאך) גלייך ווי דער בית ווערט אויפגע-בויט⁶ — „משעת חדשתו“.

דער לשון הכתוב איז אבער נאך אלץ גיט גלאטטיק⁷: וויבאלד דער אויפטו פון

(1) פרשתנו כב, ח.

(2) זה שהפסוק מתחיל „כי תבנה בית“ (אף שגם בקנאו כו' חייב במעקה) — י"ל בפשטות כי דיבר הכתוב בהווה (כלל פשוט גם) בפשוטו של מקרא (ראה רש"י משפטים כא, כת. כב, יז. שם, כא. שם, ל. ובכ"מ. וראה לקריש ח"י ע' 130 ואילך).

והקושיא שבפנים היא — למה נאמר „בית חדש“ שתיבה זו היא יתור לשון וגם נותן מקום לטעות שבא ללמד שחייב מעקה הוא דוקא בבית חדש.

(3) ספרי עה"פ.

(4) עה"פ.

(5) ביליש כאן: חדושו.

(6) ספרי דבי רב לספרי. וראה צפני לרמב"ם ה"ל ברכות פ"א ה"ב וה"ל תרומות ד, ב (נעתק בצפני עה"ת כאן). ובתולדות אדם לספרי מפרש: כשהוא חדש לו יוכנס לדור בו. ואכ"מ.

(7) נוסף לזה שדרשת הספרי היא דעת יחיד (רבי) ורבנן פליגי עלי' [ולכן לא הובא ברמב"ם * כו'] — ספרי דבי רב שם (וראה גם מגדל עוז לרמב"ם ה"ל רוצח פ"א ה"ג).

בספרי דבי רב שם, דלרבנן איצטריך „בית חדש“ לומר שכל שהוא חדש לדידי אציג דלא בנאו. ואף

(*) אבל להעיר מצפני שבהערה הקודמת.